

Beş bin kişilik nüfusunun koyun koyuna yaşadığı, geceyi bir yorgan gibi hep birlikte üzerlerine çektikleri bu kasabanın dünyası, Türkiye
'nin bütün kasabaları gibi kıvrıla kıvrıla uzanıp ufuklarda kaybolan şehirlerarası stabilize yollarda biterdi. Oradan ötesi
siyaset
in,
sinema
nın, başka ülkelerin, ancak masal gibi konuşulabilen dünyasına aitti. Kırk yılın başında bir büyük zat kasabayı ziyaret ettiğinde peşinden, bahşedilen bu lütfeye karşı ne yapsalar eksik yapacakları, ne yapsalar minnet borçlarını ödeyemeyecekleri suçluluk duygusuyla dolu bir kasaba ve onun kırk yıl sürecektir söylentilerini bırakırdı.

Kasabanın asfalta benzemeye çalışan yolunda ortaokula doğru yürürken bir arkadaşımın duymuştum komünist kelimesini. Onların uzun tarihlerini, teorilerini, eylemlerini, tüm yaptıklarını bu coğrafyada önemsizleştirecek, dönüp bakma lüzumunu dahi hissettirmeyecek o sihirli sözle birlikte söylemişti: Komünizm dinsizliktir!

Dinsizlik! Yaz aylarında koltuğumuzun altında cüzlerle gittiğimiz mahalle mektepleri, her yandan yükselen camiler, şadırvanlarda dünyanın faniliğine yabancılaşmış, sessiz ve yavaş hareketleriyle adeta bir iman abidesi gibi gözüken ihtiyarlar, Allah
sevgisi ve korkusu üzerine her an hatırlanan ihtiyarlar... Kutsalın hayat soluğuna sindiği bir kasabada böyle bir komünizme yer olabilir miydi? Dinsizlik imkânsızdı, öyleyse kimdi bu gönüllü bir şekilde cehennemlerine günahkâr ateşlerini taşıyanlar?

Gördüğüm ilk komünist, kasabanın bıçkın delikanlısı Tanju'ydu. Onun komünistliğinin iki ayağı vardı: 'Zenginler bizi eziyor, sömürüyor, hacılar, hocalar bizi kandırıyor.' Toplam beş cümleden ibaret söylemi derinliğini anlamından değil onun öldürücü jestlerinden alırdı. Bir gün elinde bir torba şeker, bir yerlerden kulağına çalınan bir sahneyi oynarken gördüm onu. Karşısına aldığı birkaç çocuğa, 'Allah'tan şeker isteyin bakayım, veriyor mu?' diye soruyor, ardından birer şeker uzatarak, 'Ama bakın ben veriyorum. Çünkü ben gerçeğim.' diyordu. Duyduklarımın dolayısıyla benim de gözlerim o çocuklarınki gibi koca koca açılmıştı. İşte şimdi Yüce Allah

bu açık gökyüzünü birden kasvetli bir kış gününe çevirecek, yeri göğü inleyen bir fırtına ve şimşekle Tanju denilen bu dinsizi toz ederek ona haddini bildirecekti. Ne hava değişti ne de Tanju son sözlerinin ardından birden taş kesildi. Hâşâ, kendine meydan okuyanlara anında had bildiren mukabil bir kasabalı figürü olarak tahayyül edilen bir Tanrı'ydı zihnimdeki elbette. Henüz kısa ömrüm içinde hayat denilen mucizenin kozasını nasıl zaman içinde çok katmanlı bir şekilde

ördüğünden habersizdim. Oysa insanlığın binlerce yıla uzanan bir tarihi vardı ve 'bir damla kan bin bir endişe' diye tarif edilen insanın nereden nereye uzanacağını elbette

Allah

bilirdi. Yıllar sonra bir cami şadır

Van

ında abdest alırken gördüğüm Tanju, din bahsinin nasıl farklı bir akışı olduğunu hatırlattı bana. Galiba Tanju'nun geçmişteki komünistliği de, yaslandığı marjinal hayatı tahkim eden bir başka marjinallikten ibaretti. Racon kesen külhani ruh, kendi içine kapanmış bir kasabanın tekdüzeliğine isyan ederken, eline geçen ilk 'şey'e sarılıyor, komünistlik üzerinden 'her şeye' karşı çıkıyordu. Kasabamızın birbirine benzeyen kopya hayatlarını birbirinden ayıran, hayır hayır ayırıyor

Muş

yanılsaması üzerinden benzerliğini gözlerden irak tutan gelişme, sağ ve sol diye ayrılışımız oldu. Aradaki yeşil hat ötesini mahrem ve karanlık bir dünyaya çevirirken, artık taşın, toprağın, duvarların, gökyüzünün savaş metaforları üzerinden bize bambaşka ve kışkırtıcı bir dille konuştuğunu hissediyorduk. Öteki taraf komünistlerin toprağıydı.

Bir akşam yeşil hat üzerinde 'fikir tartışması' için bir araya geldik. Hayat memmat meselesine dönüşmüş bir fikir tartışmasında tarafların parolası elbette 'ya zafer ya ölüm'dür. Üç günlük sakallı, karşısındakinin her sözünü, hareketini kollayan bakışlı, düzgün konuşmasını üniversite sıralarından değil fakat militan örgütün sırlarla dolu kamplarından edindiği muhakkak olan muhatabımız, 'Niçin bir işçi olarak ben soğan yiyeyim de patronum hep et yesin?' diye soruyordu. 'Hani komünistlik dinsizlik olmasa vAllahi komünist olurdum, ama biz sosyalistiz.' diyordu. Bilmiyordu ki ne soğan ne et bizim gözümüzdeydi, biz bayrağımızın gölgesinde ezan seslerimizi istiyorduk. Yine de bu soğan-et karşıtlığındaki kurnazlığı anlamıyor değildik. Kesinlikle bu kişi gizli komünistti ama toplumdaki dinî hassasiyet sebebiyle bunu doğrudan söylemiyor, karşısındaki insanları kandırmak için adım adım bir strateji uyguluyordu.

Bir kez yeşil hat belirip insanlar yerlerini seçince diğerleri bir fantastik kurgu olarak hep öteki tarafta kalırlar. Biz de bir süre komünistleri, dinsizleri, günahkâr hayatları, komünal tarzlarıyla öte tarafın şekilsiz bir hayaleti olarak tasavvur ettik. Sonra üniversite yıllarında büyük şehrin yine sınırları olan fakat aynı zamanda bu sınırları aşkın ufka da sahip bulunan dünyasında bildiklerimizi yeniden öğrenmek gerektiğini anladık. Öğrenmenin bir hamlede tamamlanan bir süreç olmadığını, eleştirel aklın ışığında bitmeyen bir yolculuğa dönüştüğünü kavradık. Kendimize giden yol dünyadan, başka insanların hayatından, tarihten, anlatılardan, saklananlardan, romanlardan, şiirlerden geçiyordu. Biz de öylece yaptık. Neruda'nın 'Seni sevmiyorsam sevdiğimdendir/Yaşamın iki ağzı var çünkü' dediği de bizdik, Nazım'ın 'Ağlama salkım söğüt ağlama/Kara suyun aynasında el bağlama ağlama' da. 'Sırtına tarih vurulmuş saka rya

olduk Necip Fazıl'ın şiirlerinde, 'Zihnimize giydirilmiş deli gömlekleri olan ideolojiler'den kurtulmak istedik Cemil Meriç'in haykıran sesiyle. Marks'ın 'Avrupa üzerinde bir hayalet dolaşıyor' diye başlayan şiirsel metni Manifesto'yu bir hamlede okuyup Frankfurt Okulu'na geçtik

paralel Mesnevi okumalarıyla. 'Ben kendimi gülün dibinde buldum,' türküsünün arasına Cem Karaca'nın parkasını yerleştirdik, 'Demir kapı arkasından sürgülü'den 'Demir kapı, kör pencere, yastığım, ranzam, zincirim'e geçiş ise zor olmadı.

Biz, bu toprağın, bu ülkenin ürettiği her ne varsa sonsuz ve sınırsız bir sevgiyle hepsini, bütün naiflikleri, uçarılıkları, çocuksu kurnazlıkları, kavgaları, hayalleriyle birlikte kucaklamak gerektiğini öğrenenlerdik. Komünist olmadık ama onlara, duyarlılıklarının, hayallerinin nabzı üzerinden dokunacak kadar yakın olduk kimi vakitlerde ve içimizde 'bizim komünistlerimiz' diyeceğimiz bir duruş yerini hep canlı kıldık. Fakülte koridorlarında, yeşil hattın ötesinde, gazeteler de, televizyonlarda hayatın çeşitli alanlarında, yumruk sallamaktan slogan atmaya, ateşli bir devrim söyleminden ağırbaşlı bir Marksizan çözümlenmeye kadar her türlü dilleriyle birlikte yer alan 'bizim komünistlerimiz' hayat denilen bu uğultulu ırmakta birlikte yıkandığımız insanlardı. İnsan insana ne kadar yabancı olabiliyordu ki?

Şimdi, bir kasabanın tozlu sokaklarında duyduğum ilk 'komünist' kelimesiyle başlayan 'Komünizmle maceram', küreselleşmenin her şeyi 'şeyleştiren' rüzgârında tuhaf bir uğrağa doğru gidiyor.

Fakat artık belli ki [Emin Türk Eliçin](#) gibi, İ.H. Tökin gibi, Mustafa Suphi, Şefik Hüsnü gibi komünistlerimiz yok. Hatta üstünden bir hayal üretilip gerçekliği iç edilen '68'liler' hikâyesinin en hoş tarafı olan 'ihlâs' damarı bugün ne kadar söz konusu, anlamak kolay değil. Büyük bir alışveriş merkezinin kafesinde oturup akıp giden kalabalığa bakarken, Tanju'nun resmiyle Eliçin'in resmi tuhaf ve yaralayıcı bir hatırlayışla yan yana geliyor ve o zaman tam da tanımlanamaz yerde duran o 'biz'in ne demek olduğunu daha bir anlıyor, hissettiklerimde asla yalnız olmadığımı çok iyi biliyorum.

Kaynak: Zaman

Tarih: 01:41:20 20.08.2008